

DAHA İYİ GİRİŞİMCİLİK POLİTİKA ARACI: KAPSAYICI GİRİŞİMCİLİK ÜZERİNE BİR İNCELEME*

BETTER ENTREPRENEURSHIP POLICY TOOL: A REVIEW ON INCLUSIVE ENTREPRENEURSHIP*

Burcu KİPER

ORCID: 0000-0002-8285-3247, burcu.aykut@gmail.com

Kabul Tarihi /
Accepted: 27 Kasım 2025

İletişim /
Correspondence: Burcu
KİPER

Benzerlik Oranı/
Plagiasim: -

Makale Türü/Article
Type: Araştırma
Makalesi/ Research
Article

ÖZET

İnovasyonun, istihdamın ve sosyal katılımın temel bir kaynağı ve ekonominin hayati bir parçası olarak değerlendirilen girişimcilik, günümüzün önemli bir politika alanını oluşturmaktadır. Toplumun tüm kesimlerinin özellikle de dezavantajlı grupların girişimciliğe yönlendirilmesine yönelik politikalar bütünü olarak tanımlanabilen kapsayıcı girişimcilik, geleneksel girişimcilerin sahip olduğu koşul ve fırsatların genele yayılması olarak özetlenebilir. Kapsayıcı girişimcilik politikaları ile farklı dezavantajlı gruplardan gelen girişimcilerin fikirlerini işe dönüştürmeleri ve girişimcilik faaliyetlerine katılmaları için eşit fırsatlara erişimleri ile girişimcilik önündeki engellerin kaldırılması hedeflenmektedir.

Kapsayıcı girişimcilik kavramını açıklarken girişimcilik açısından kayıp ya da sıra dışı girişimcilerin kimler olduğu tartışılmaktadır. Kapsayıcı girişimcilik üzerine yapılan akademik çalışmalar ve bu alandaki öncü uluslararası kurum ve girişimlerin rapor ve önerileri dezavantajlı grupları genel olarak fiziksel, bilişsel, kültürel, ekonomik ve davranışsal boyutlarda ele almaktadır. OECD ve AB genelinde kayıp girişimciler, kadınları, gençleri, yaşlıları, engellileri, işsizler ve göçmenleri içermektedir.

Farklı grupların girişimcilik faaliyetlerini, motivasyonlarını ve karşılaştıkları engelleri inceleyen araştırmalar genellikle belirli bir gruba odaklanmaktadır. Bu nedenle dezavantajlı gruplara yönelik yapılan tekil çalışma ve analizler her bir grubun karşılaştığı engeller, zorluklar ve fırsatlara yönelik bilgi sunmakta ancak tüm grupları ele alan ortak bir kapsayıcı girişimcilik çerçevesi oluşmasını engellemektedir. Kapsayıcı girişimciliğin farklı grupları ayrı ayrı ele almaktan çok hedef grupları tanımlaması, kapsayıcılık mekanizmaları ve çıktıları belirlemesi önerilmektedir. Bu nedenle, son yıllarda kapsayıcı girişimcilik bir bütün olarak ele alınmaya başlanmış ve farklı grupların girişimcilik faaliyetleri için ana bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bu noktada, kapsayıcı girişimcilik alanındaki literatür ile OECD, Avrupa Komisyonu ve Küresel Girişimcilik Monitörü gibi uluslararası kurum ve girişimlerin veri ve raporları ön plana çıkmaktadır. 2013 yılından beri iki yıllık periyotlarda yayınlanan Kayıp Girişimciler Raporu ve özellikle kadın girişimciliğine odaklanan Küresel Girişimcilik Monitörü raporları, farklı grupların girişimcilik faaliyetlerinin ve girişimciliğe teşvik edilmelerinin kapsayıcı ve sürdürülebilir büyüme ve sosyal içermeye katkılarını vurgulamaktadır. Buna göre, dezavantajlı gruplar girişimciliğe yöneldikçe girişimcilik yoluyla ekonomik hayata dahil olmaları ve topluma katılımları artmakta ve böylelikle ekonomik kalkınma desteklenmektedir.

Kapsayıcı girişimciliğin hedef grupları arasında yer alan kadınlar, gençler, göçmenler, engelliler ve yaşlılar aynı zamanda politik, ekonomik ve sosyal açılardan da dışlanmaktadır ve daha geniş topluma katılımlarının engellenmesi ile karşı karşıyadır. Bu durum, iş bulmak veya girişimciliğe yönelme gibi ekonomik faaliyetlerde de dezavantajlı duruma düşmeyi beraberinde getirebilmektedir. 2024 Eurostat verilerine göre AB’de 93,3 milyon kişi sosyal dışlanma riski taşımaktadır. Bu risk grupları arasında kadınlar, göçmenler, gençler ve yaşlılar ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle kapsayıcı girişimcilik özellikle hedef grupları arasında ekonomik hayata katılım açısından ön plana çıkmaktadır. Bu noktada, bir çok açıdan sosyal dışlanma ile karşı karşıya olan grupların girişimcilik açısından teşvik edilmesi için fırsat eşitliğinin sağlanması, temsiliyetin artırılması ve iş kurmada karşılaştıkları engellerin kaldırılması önem kazanmaktadır. Böylelikle girişimciliğin daha çeşitli hale gelmesi sağlanabilecektir. Ayrıca dezavantajlı kişi ve grupların ekonomik ve sosyal katılımlarını artıracak fırsatlar yaratabilecektir.

Kapsayıcı girişimciliğin hedef gruplarını tanımlarken farklı dezavantajlılık hallerinin kesişim alanlarından bahsetmek önemlidir. Kapsayıcılık kavramı ile yakından ilişkili olan kesişimsellik, kişilerin iki ya da daha fazla kimlik özellikleri nedeniyle karşılaştıkları ayrımcılığı ifade etmektedir. Kapsayıcı girişimcilik açısından ise tanımlanan dezavantajlı gruplardan iki veya daha fazlasına ait kişilerin girişimcilik yolculuklarında karşılaştıkları zorluklar ve engeller girişimcilik potansiyelleri, motivasyonları ve çıktıları açısından önem kazanmaktadır. Örneğin girişimci olmak isteyen genç, engelli bir kadın üç farklı dezavantajlı halin kesişiminde değerlendirilmelidir. Bu nedenle, kapsayıcı girişimcilik politikaları ve destek mekanizmaları geliştirme ve kapsayıcı girişimcilik ekosistemleri oluşturmaın önemi yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası boyutlarda önem kazanmaktadır.

Kapsayıcı girişimcilik, sınırlı ve izole müdahalelerin aksine dezavantajlı grupları desteklemek için

Kapsayıcı girişimcilik politikalarının genel olarak finansal ve finansal olmayan koşulları etkilemeye yoğunlaştığı görülmektedir. Birincisi, dezavantajlı gruplara dahil kişilerin girişimcilik alanındaki farkındalıklarının artırılması ve girişimcilik faaliyetlerine girip devam etme açısından motivasyonlarının oluşturulmasıdır. İkincisi ise farklı grupları farklı şekillerde etkileyen piyasa koşullarının ve kurumsal yapılar sonucu oluşan engellerin kaldırılmasına yöneliktir. Politika araçları ile girişimcilik önündeki engellerin kaldırılmasıyla dezavantajlı grupların daha fazla girişimcilik faaliyetine dahil olması ve bu faaliyetlerin kalitesinin artması beklenir. Böylelikle girişimcilik faaliyetleri daha sürdürülebilir olması, yenilikçiliğin artması ve girişimci bir kültür oluşturulması sağlanabilir.

Gelişmekte olan kapsayıcı girişimcilik çalışmalarında, girişimcilik politikalarının değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Bu nedenle, alanda öncü konumda olan OECD ve Avrupa Komisyonu Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı'nı geliştirmiştir. Bu araç, genel girişimcilik politikaları dışında kurumlara ve politika yapıcılara dezavantajlı gruplara yönelik girişimcilik politikalarını farklı boyutlarda değerlendirme ve ölçme fırsatı tanımaktadır. Aracın geliştirilmesi doğrudan kapsayıcı girişimciliğin özel niteliklerine ve unsurlarına dayanmaktadır.

Girişimciliği teşvik etmek ve desteklemek için geliştirilen politika ve programların kapsayıcılığını ölçmek ve değerlendirmek için OECD ve Avrupa Komisyonu tarafından geliştirilen "Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı" girişimcilik ekosisteminde yer alan paydaşların kapsayıcı girişimcilik ve sosyal girişimcilik politikalarını değerlendirmelerine destek sağlamaktadır. Bir bütün olarak kapsayıcı girişimcilik politikalarını ele alan Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı, girişimcilik ekosistemini geliştirmeye yönelik genel politikaların kapsayıcı bir çerçeveden tekrar ele alınmasını içerir. Altı farklı boyutta öz değerlendirme ve öneriler içeren araç ile kurumların kapsayıcı girişimcilik faaliyetleri veya bu alandaki eksiklikleri tamamıyla anlaşılabilir.

Daha iyi girişimcilik politika aracı, dezavantajlı gruplara yönelik kapsayıcı girişimcilik politikalarının kapsayıcı girişimcilik boyutları çerçevesinde değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi için kurumlara, politika yapıcılara ve sivil toplum örgütlerine etkili bir öz değerlendirme ve iyileştirme fırsatı sunmaktadır. Etkili ve yenilikçi değerlendirme aracı olarak karşımıza çıkan Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı, her bir boyutta kapsayıcılığın nasıl çerçevelendirildiğini, hangi politika araçlarının kullanıldığını, izleme ve değerlendirmenin hangi yöntemlerle yapılacağını sunmaktadır.

Araç, kapsayıcı bir girişimcilik kültürünün geliştirilmesi, çeşitli dezavantajlı gruplara yönelik, takvimi belirlenmiş somut eylemleri içeren, kamu sektörü tarafından benimsenmiş, tüm paydaşların katılımıyla geliştirilen bir kapsayıcı girişimcilik stratejisi veya eylem planı ve böylelikle özel destek altyapılarının oluşturulması, dezavantajlı grupları daha yoğun bir şekilde etkileyen idari düzenlemeler ve prosedürlerin basitleştirilmesi ve kolaylaştırılması ile bu grupların karşılaştıkları ayrımcılığın ortadan kaldırılması, dezavantajlı grupların girişimcilik eğitimi, koçluk, mentörlük, iş danışmanlık hizmetleri gibi girişimcilik beceri ve kapasitesinin geliştirilmesi yoluyla kapsayıcı girişimciliğin desteklenmesi, hali hazırda olan finansal destek önlemlerinin dezavantajlı gruplara yaygınlaştırılması ile bu grupların ihtiyaçlarına ve iş alanlarına göre desteklerin sağlanması ve dezavantajlı gruplardan gelen girişimcilerin arasında ağlar kurmak ve onları ana akım girişimcilik ağları ile bir araya getirerek kapsayıcılığın genişletilmesi gibi kapsayıcılık çerçevesiyle politika araçları ve izleme ve değerlendirme mekanizmaları sunmaktadır.

Kapsayıcı girişimcilik kavramı temel olarak dezavantajlı ve daha az temsil edilen grupların girişimciliğe yönlendirilmesi için eşit fırsatların yaratılması ve sunulması, bu grupların ihtiyaç ve sorunlarına yönelik girişimcilik desteklerinin verilmesi, grupların girişimcilik için gerekli beceri ve araçlar ile donatılması ve değerlendirme yöntemlerini içermektedir. Çalışmada oluşturulan analiz matrisi her bir boyutun bu ana temalarla ilişkisi ve uygulama rehberlerinde yer alan iyi uygulama örnekleri ile desteklenen öneriler arasında ilişkiler kurmaktadır. Bir bütün olarak kapsayıcı girişimcilik politikalarını ele alan Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı, girişimcilik ekosistemini geliştirmeye yönelik genel politikaların kapsayıcı bir çerçeveden tekrar ele alınmasını içerir. Altı farklı boyutta öz değerlendirme ve öneriler içeren araç ile kurumların kapsayıcı girişimcilik faaliyetleri veya bu alandaki eksiklikleri tamamıyla anlaşılabilir.

Aracın her bir boyutu girişimcilik ekosisteminin daha kapsayıcı bir hale getirilmesi için geliştirilebilecek mekanizma ve müdahale alanlarını içermektedir. Böylelikle kurumların kapsayıcı girişimcilik politikalarını değerlendirirken gözden kaçırabileceği önemli hususlar sunulmaktadır. Bunlar, dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının ve girişimcilik yolunda karşılaştıkları kendilerine özgü engellerin tanımlanması, ihtiyaca dayalı politikaların geliştirilmesi, dezavantajlı gruplar da dahil olmak üzere farklı paydaşların planlama, uygulama ve değerlendirme faaliyetlerine katılımı, destek programlarının ve aktivitelerin kapsayıcılık bakışı açısıyla uygulanması için mekanizmaların geliştirilmesi olarak özetlenebilir. Kapsayıcı girişimcilik politikaları bu çerçevede geliştirildiğinde politikaların girişimcilik ekosistemi üzerinde yaratabileceği potansiyel etkiler de çoğalacaktır. Bu etkiler arasında beceri ve kapasite geliştirme yoluyla dezavantajlı gruplar arasında insan sermayesinin geliştirilmesi ve girişimcilerin çeşitlendirilmesi, finansmana erişimin kapsayıcı hale gelmesi ile girişimcilik faaliyetlerinin ve sürdürülebilirliğin artırılması, girişimcilik kültürünün dezavantajlı grupları içermesi ile toplumsal değişim sağlanması, girişimcilik desteklerinin dezavantajlı gruplara yaygınlaştırılması ile boşlukların ortadan kaldırılması, destekleyici bir düzenleyici ortam ile ayrımcılığın önlenmesi ve kapsayıcı girişimcilik ağları ile dezavantajlı gruplardan gelen girişimcilerin kapsayıcı topluluklar oluşturmaları yer almaktadır.

Tüm boyutlarda kapsayıcılık çerçevesi, politika araçları ve değerlendirme yöntemleri incelendiğinde, metodolojik olarak Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı'nın interaktif, katılımcı ve yönlendirici olması güçlü yanlarını göstermektedir. Aracın her bir boyutu girişimcilik ekosisteminin daha kapsayıcı bir hale getirilmesi için geliştirilebilecek mekanizma ve müdahale alanlarını içermektedir. Böylelikle kurumların kapsayıcı girişimcilik politikalarını değerlendirirken gözden kaçırabileceği önemli hususlar sunulmaktadır. Bunlar, dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının ve girişimcilik yolunda karşılaştıkları kendilerine özgü engellerin tanımlanması, ihtiyaca dayalı politikaların geliştirilmesi, dezavantajlı gruplar da dahil olmak üzere farklı paydaşların planlama, uygulama ve değerlendirme faaliyetlerine katılması, destek programlarının ve aktivitelerin kapsayıcılık bakış açısıyla uygulanması için mekanizmaların geliştirilmesi olarak özetlenebilir. Kapsayıcı girişimcilik politikaları bu çerçevede geliştirildiğinde politikaların girişimcilik ekosistemi üzerinde yaratabileceği potansiyel etkiler de çoğalacaktır. Bu etkiler arasında beceri ve kapasite geliştirme yoluyla dezavantajlı gruplar arasında insan sermayesinin geliştirilmesi ve girişimcilerin çeşitlendirilmesi, finansmana erişimin kapsayıcı hale gelmesi ile girişimcilik faaliyetlerinin ve sürdürülebilirliğin artırılması, girişimcilik kültürünün dezavantajlı grupları içermesi ile toplumsal değişim sağlanması, girişimcilik desteklerinin dezavantajlı gruplara yaygınlaştırılması ile boşlukların ortadan kaldırılması, destekleyici bir düzenleyici ortam ile ayrımcılığın önlenmesi ve kapsayıcı girişimcilik ağları ile dezavantajlı gruplardan gelen girişimcilerin kapsayıcı topluluklar oluşturmaları yer almaktadır.

Bu çalışma Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı'nı kurumlar için bir öz değerlendirme aracı olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı'nın yapısı, boyutları ve potansiyel katkıları tartışılmaktadır. Bu aracı kullanarak kurumlar, öz değerlendirmeden elde ettikleri bulguları nasıl politika önlemlerine dönüştürebilecekleri ve hangi temel performans göstergelerini tanımlayabilecekleri hususlarında tahminler ve senaryolar geliştirebilir. Böylelikle, eyleme dönüştürülebilir politika önlemlerinin geliştirilmesi ve etki yaratılması için öncü olabilecek adımların atılması sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Kapsayıcı girişimcilik, girişimcilik politikası, kapsayıcılık

Jel Kodları: L26, M13

ABSTRACT

Entrepreneurship is a crucial driver of innovation, job creation, and social inclusion, making it an essential part of the economy and a key policy area. Inclusive entrepreneurship, which can be defined as a set of policies aimed at steering all segments of society, especially disadvantaged groups, toward entrepreneurship, can be summarized as the diffusion of the conditions and opportunities enjoyed by traditional entrepreneurs to society at large. With inclusive entrepreneurship policies, the goal is to remove barriers to entrepreneurship and ensure equal access to opportunities so that entrepreneurs from different disadvantaged groups can turn their ideas into businesses and participate in entrepreneurial activity.

When explaining the concept of inclusive entrepreneurship, the question of who the missing or underrepresented entrepreneurs are is discussed from an entrepreneurship perspective. Academic studies on inclusive entrepreneurship, as well as the reports and recommendations of leading international institutions and initiatives in this field, generally consider disadvantaged groups across physical, cognitive, cultural, economic, and behavioral dimensions. Across the OECD and the EU, the “missing entrepreneurs” include women, youth, older people, people with disabilities, the unemployed, and migrants.

Research examining the entrepreneurial activities, motivations, and barriers of different groups typically focuses on a particular group. Consequently, stand-alone studies and analyses on disadvantaged groups provide information on the barriers, challenges, and opportunities faced by each group, but they hinder the emergence of a standard, overarching inclusive entrepreneurship framework that addresses all groups. It is therefore recommended that inclusive entrepreneurship, rather than treating different groups separately, define target groups, identify inclusion mechanisms and outputs. For this reason, in recent years, inclusive entrepreneurship has begun to be addressed holistically, and efforts have been made to develop a comprehensive framework for the entrepreneurial activities of different groups.

At this point, the literature on inclusive entrepreneurship, along with data and reports from international institutions and initiatives such as the OECD, the European Commission, and the Global Entrepreneurship Monitor, comes to the fore. The Missing Entrepreneurs report, published biennially since 2013, and the Global Entrepreneurship Monitor reports which particularly monitor women's entrepreneurship, highlight the contributions of different groups' engagement in entrepreneurial activity and encouragement toward entrepreneurship to inclusive and sustainable growth and social inclusion. Accordingly, as disadvantaged groups turn to entrepreneurship, their inclusion in economic life and participation in society increase, thereby supporting economic development.

Women, young people, migrants, people with disabilities, and older people who are among the target groups of inclusive entrepreneurship are also excluded politically, economically, and socially, and face obstacles to participating in the broader society. This situation may lead to a disadvantage in economic activities such as finding a job or turning to entrepreneurship. According to 2024 Eurostat data, 93.3 million people in the EU are at risk of social exclusion. Women, migrants, youth, and older people stand out among these risk groups.

Therefore, inclusive entrepreneurship comes to the forefront in terms of participation in economic life, especially among the target groups. At this point, ensuring equal opportunities, increasing representation, and removing barriers to business creation for groups that face social exclusion in many respects become important for encouraging them toward entrepreneurship. In this way, entrepreneurship can become more diverse and can create opportunities that increase the economic and social participation of disadvantaged individuals and groups.

When defining the target groups of inclusive entrepreneurship, it is important to mention the intersectional areas of different forms of disadvantage. Intersectionality, which is closely related to the concept of inclusion, refers to discrimination people face due to two or more identity characteristics. In terms of inclusive entrepreneurship, the difficulties and barriers faced by individuals who belong to two or more of the identified disadvantaged groups during their entrepreneurial journey gain importance in terms of their entrepreneurial potential, motivations, and outcomes. For example, a young woman with a disability who wants to become an entrepreneur should be evaluated at the intersection of three different disadvantages. Therefore, the importance of developing inclusive entrepreneurship policies and support mechanisms and building inclusive entrepreneurship ecosystems gains prominence at local, regional, national, and international levels.

Inclusive entrepreneurship can also be understood as a comprehensive ecosystem rather than as limited, isolated interventions, in which actors and stakeholders interact to support disadvantaged groups. Parallel to the entrepreneurship ecosystem approach, promoting inclusive entrepreneurship and developing policies in this area are seen as important for creating equal opportunities for participation in sustainable inclusive growth and entrepreneurial activities.

Inclusive entrepreneurship policies generally focus on influencing financial and non-financial conditions. First, it is about increasing awareness of entrepreneurship among people in disadvantaged groups and building motivation to enter and persist in entrepreneurial activities. Second, it involves removing barriers arising from market conditions and institutional structures that affect different groups differently. With policy instruments that remove obstacles to entrepreneurship, it is expected that disadvantaged groups will be more involved in entrepreneurial activities and that the quality of these activities will improve. In this way, entrepreneurial activities can become more sustainable, innovation can increase, and an entrepreneurial culture can be fostered.

In emerging work on inclusive entrepreneurship, evaluating entrepreneurship policies is highly important. Therefore, the OECD and the European Commission, which are leading in this field, have developed the Better Entrepreneurship Policy Tool. Beyond general entrepreneurship policies, this tool enables institutions and policymakers to assess and measure entrepreneurship policies targeting disadvantaged groups across multiple dimensions. The development of the tool is directly based on the specific characteristics and elements of inclusive entrepreneurship.

The “Better Entrepreneurship Policy Tool,” developed by the OECD and the European Commission to measure and evaluate the inclusiveness of policies and programs designed to promote and support entrepreneurship, helps stakeholders in the entrepreneurship ecosystem assess inclusive entrepreneurship and social entrepreneurship policies. Addressing inclusive entrepreneurship policies as a whole, the Better Entrepreneurship Policy Tool entails re-examining general policies aimed at developing the entrepreneurship ecosystem through an inclusive lens. With the tool—which includes self-assessment and recommendations across six different dimensions—institutions can fully understand their inclusive entrepreneurship activities or gaps in this area.

The Better Entrepreneurship Policy Tool offers institutions, policymakers, and civil society organizations an effective opportunity for self-assessment and improvement in evaluating and enhancing inclusive entrepreneurship policies for disadvantaged groups within the framework of inclusive entrepreneurship dimensions. As an effective and innovative assessment tool, it sets out how inclusion is framed in each dimension, which policy instruments are used, and the methods for monitoring and evaluation.

The tool provides, within an inclusion framework, policy instruments and monitoring and evaluation mechanisms such as: developing an inclusive entrepreneurship culture; an inclusive entrepreneurship strategy or action plan adopted by the public sector and developed with the participation of all stakeholders, including time-bound, concrete actions for various disadvantaged groups; creating dedicated support infrastructures; simplifying and facilitating administrative regulations and procedures that affect disadvantaged groups more intensely and eliminating the discrimination they face; supporting inclusive entrepreneurship through the development of entrepreneurial skills and capacity among disadvantaged groups via entrepreneurship education, coaching, mentoring, and business advisory services; extending existing financial support measures to disadvantaged groups and tailoring support to their needs and business areas; and building networks among entrepreneurs from disadvantaged groups and bringing them together with mainstream entrepreneurship networks to broaden inclusion.

Fundamentally, the concept of inclusive entrepreneurship encompasses creating and offering equal opportunities to steer disadvantaged and under-represented groups toward entrepreneurship; providing entrepreneurial supports that address these groups’ needs and problems; equipping groups with the skills and tools necessary for entrepreneurship; and setting out evaluation methods. The analysis matrix developed in this study establishes relationships between each dimension and these main themes, and between the recommendations supported by good practice examples included in the implementation guides. Addressing inclusive entrepreneurship policies as a whole, the Better Entrepreneurship Policy Tool entails re-examining general policies aimed at developing the

entrepreneurship ecosystem through an inclusive lens. With the tool's self-assessment and recommendations across six different dimensions, institutions can fully understand their inclusive entrepreneurship activities and the current area.

When the inclusion framework, policy instruments, and evaluation methods are examined across all dimensions, the Better Entrepreneurship Policy Tool's interactive, participatory, and guiding nature stands out as a methodological strength.

Each dimension of the tool includes mechanisms and areas of intervention that can be developed to make the entrepreneurship ecosystem more inclusive. In this way, it presents important considerations that institutions might overlook when evaluating their inclusive entrepreneurship policies. These can be summarized as: identifying the needs of disadvantaged groups and the specific barriers they face on the entrepreneurial path; developing needs-based policies; involving different stakeholders and disadvantaged groups in planning, implementation, and evaluation activities; and developing mechanisms to implement support programs and activities from an inclusion perspective. When inclusive entrepreneurship policies are developed within this framework, the potential impacts that the policies can have on the entrepreneurship ecosystem will also multiply. These impacts include developing human capital among disadvantaged groups through skills and capacity building and diversifying entrepreneurs; making access to finance more inclusive, thereby increasing entrepreneurial activity and sustainability; achieving social change by ensuring that the entrepreneurial culture includes disadvantaged groups; eliminating gaps by extending entrepreneurial support to disadvantaged groups; preventing discrimination through a supportive regulatory environment; and enabling entrepreneurs from disadvantaged groups to form inclusive communities through inclusive entrepreneurship networks.

This study aims to analyse the Better Entrepreneurship Policy Tool as a self-assessment instrument for institutions. It discusses the structure, dimensions, and potential contributions of the Better Entrepreneurship Policy Tool. By using this tool, institutions can develop projections and scenarios on how they can translate the findings obtained from self-assessment into policy measures and which key performance indicators they can define. In this way, pioneering steps can be taken to develop actionable policy measures and create impact.

Key Words: Inclusive entrepreneurship, entrepreneurship policy, inclusiveness

Jel Codes: L26, M13

*Bu çalışma, Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programlarında Kapsayıcı Girişimcilik Uygulamaları Değerlendirmesi konulu doktora tezinden üretilmiştir.

1. KAPSAYICI GİRİŞİMCİLİK

1.1. Kapsayıcı Girişimcilik Kavramı

Kapsayıcı girişimcilik, toplumun tüm kesimlerinin özellikle de dezavantajlı grupların girişimciliğe teşvik edilmesine yönelik politikaları tanımlamaktadır. Bu politikalar ile farklı gruplardan bireylerin fikirlerini işe dönüştürmeleri, girişimcilik faaliyetlerine katılmaları için eşit fırsatlara erişimleri ve girişimcilik önündeki engellerin kaldırılması hedeflenmektedir.

Farklı grupların girişimcilik faaliyetlerini, motivasyonlarını ve karşılaştıkları engelleri inceleyen araştırmalar genellikle belirli bir gruba odaklanmaktadır. Bu nedenle dezavantajlı gruplara yönelik yapılan tekil çalışma ve analizler her bir grubun karşılaştığı engeller, zorluklar ve fırsatlara yönelik bilgi sunmakta ancak tüm grupları ele alan ortak bir kapsayıcı girişimcilik çerçevesi oluşmasını engellemektedir. (Bakker ve McMullen, 2023: 2) Kapsayıcı girişimciliğin farklı grupları ayrı ayrı ele almaktan çok hedef grupları tanımlaması, kapsayıcılık mekanizmaları ve çıktıları belirlemesi önerilmektedir. (Bakker ve McMullen, 2023:6) Bu nedenle, son yıllarda kapsayıcı girişimcilik bir bütün olarak ele alınmaya başlanmış ve farklı grupların girişimcilik faaliyetleri için ana bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bu noktada, kapsayıcı girişimcilik alanındaki literatür ile OECD, Avrupa Komisyonu ve Küresel Girişimcilik Monitörü gibi uluslararası kurum ve girişimlerin veri ve raporları ön plana çıkmaktadır. 2013 yılından beri iki yıllık periyotlarda yayınlanan Kayıp Girişimciler Raporu ve özellikle kadın girişimciliğine odaklanan Küresel Girişimcilik Monitörü raporları, farklı grupların girişimcilik faaliyetlerinin ve girişimciliğe teşvik edilmelerinin kapsayıcı ve sürdürülebilir büyüme ve sosyal içermeye katkılarını vurgulamaktadır. Buna göre, dezavantajlı gruplar girişimciliğe yöneldikçe girişimcilik yoluyla ekonomik hayata dahil olmaları ve topluma katılımları artmakta ve böylelikle ekonomik kalkınma desteklenmektedir. (Global Entrepreneurship Monitor, 2023: 61)

1.2. Sosyal Dışlanmaya Karşı Bir Mekanizma Olarak Kapsayıcı Girişimcilik

Kapsayıcılık kavramı, toplumun tüm kesimlerinin toplumsal yaşamda yer alabildiği ve kimsenin geride kalmadığı bir ortamı işaret etmektedir. Girişimcilik alanında kapsayıcılık, girişimcilik potansiyeli barındıran ancak girişimcilikte yeteri kadar temsil edilmeyen toplumsal grupların girişimcilik faaliyetleri ile sosyal katılımlarını hedeflemektedir. (Rolle ve diğerleri, 2020: 2).

Toplumların farklı kesimlerinin hangi ölçüde girişimcilik faaliyetlerinde bulunduğu incelendiğinde, girişimcilikte çeşitliliğin ve kapsayıcılığın sağlanması gerektiği ön plana çıkmaktadır. Eurostat'ın 2022 yılında gerçekleştirdiği araştırma sonuçlarına göre Avrupa genelinde gençlerin %46'sı girişimciliğe ilgilidir ancak araştırmaya katılan gençlerin sadece %9'u kendi işlerini kurmuştur. (Eurostat, 2022). Benzer şekilde OECD'nin 2022 yılında yaptığı araştırmaya göre kadınlar kayıp girişimcilerin %73'ünü oluşturmakta bu da kapsayıcı girişimciliğin en büyük sorunlarından birinin girişimcilikte cinsiyet eşitsizliği olduğunu işaret etmektedir. (OECD, 2022) Kadınlar ve gençler gibi dezavantajlı grupların girişimcilik potansiyellerine rağmen girişimcilikte yeteri kadar temsil edilmemeleri de girişimcilik ve inovasyon açısından birçok fırsatın yeterince değerlendirilmemesine yol açmaktadır. Girişimcilik bu açıdan sosyal dışlanma ve yoksulluk riski taşıyan bu grupların topluma dahil edilmeleri ve ekonomik kalkınma açısından oldukça önemlidir. (Rolle ve diğerleri, 2020: 2).

Kapsayıcı girişimcilik kavramı açıklanırken girişimcilik açısından kayıp ya da sıra dışı girişimcilerin kimler olduğu tartışılmaktadır. Kapsayıcı girişimcilik üzerine yapılan akademik çalışmalar ve bu alandaki öncü uluslararası kurum ve girişimlerin rapor ve önerileri dezavantajlı grupları genel olarak fiziksel, bilişsel, kültürel, ekonomik ve davranışsal boyutlarda ele almaktadır. (Bakker ve McMullen, 2023: 4) OECD ve AB genelinde kayıp girişimciler, kadınları, gençleri, yaşlıları, engellileri, işsizler ve göçmenleri

içermektedir.(OECD, 2025) Bu sınıflandırma kapsamında kişilerin cinsiyet, yaş ve engellilik durumu gibi fiziksel özellikleri, disleksi veya DEHB gibi bilişsel özellikleri, göçmen veya mülteci statüsü gibi kültürel özellikleri ve yoksulluk veya işsizlik gibi ekonomik özellikleri sonucu oluşan farklılıklar dezavantajlı grupları sınıflandırmaya yardımcı olmaktadır. (Nottingham University Business School ve Haydn Green Institute for Innovation and Entrepreneurship, 2023:7)

Bu gruplar, girişimcilik ekosisteminde yeterince temsil ve dahil edilmeyen gruplar olarak tanımlanmaktadır. Bunun temelinde, bu gruplar dışındaki girişimci grupların yapısı yer almaktadır. OECD ve Avrupa Komisyonu verilerine göre, dezavantajlı grupların girişimciliğin merkezinde yer alan 30-49 yaş arası erkekler kadar iş kurma fırsatlarına sahip olması durumunda AB 7,5 milyon, OECD ise 34,1 milyon daha fazla girişimciye sahip olabilir. (OECD ve Avrupa Komisyonu, 2023:34) Böylelikle toplumların dezavantajlı gruplarının kapsayıcı girişimcilik politikaları ekseninde desteklenmesi, girişimcilik potansiyelinin açığa çıkmasına yol açacağı varsayımı ön plana çıkmaktadır.

Kapsayıcı girişimciliğin hedef gruplarını tanımlarken farklı dezavantajlılık hallerinin kesişim alanlarından bahsetmek önemlidir. Kapsayıcılık kavramı ile yakından ilişkili olan kesişimsellik, kişilerin iki ya da daha fazla kimlik özellikleri nedeniyle karşılaştıkları ayrımcılığı ifade etmektedir. (Crenshaw, 1991:1244) Kapsayıcı girişimcilik açısından ise tanımlanan dezavantajlı gruplardan iki veya daha fazlasına ait kişilerin girişimcilik yolculuklarında karşılaştıkları zorluklar ve engeller girişimcilik potansiyelleri, motivasyonları ve çıktıları açısından önem kazanmaktadır. Örneğin girişimci olmak isteyen genç, engelli bir kadın üç farklı dezavantajlı halin kesişiminde değerlendirilmelidir. (Koennecke, 2025)

Farklı gruplardaki girişimciler arasında kesişimsellik açısından bağlantılar kurulabileceği gibi farklı grupların karşılaştığı engeller ve zorlukların fırsatlara çevrilebilmesi için ortak bir kavramsal çerçeve oluşturulması kapsayıcı girişimcilik alanındaki araştırmaların temel hedefleri arasındadır. Böylelikle girişimcilik ekosistemlerinin daha kapsayıcı hale getirilmesi ve sıra dışı girişimcilerin olağan girişimciler haline gelmesi için politikaların geliştirilmesi sağlanabilecektir.

Toplumsal farklı grupları arasında girişimciliğe katılım açısından oluşan boşlukların sebepleri arasında motivasyon, kişisel beceriler, finansmana erişim ve girişimcilik ağları gibi kaynaklar açısından farklılıklar sıralanmaktadır. (O'Brien ve Cooney, 2025: 181) Buna ek olarak girişimciliğe yönelik toplumsal tutumlar, yerel işgücü piyasası koşulları ve yasal düzenlemelerin eşitsizliğe etkisi bulunmaktadır. Farklı sosyal gruplar piyasa koşullarından farklı şekillerde etkilenmektedir. Ayrıca, beceriler, kaynaklar ve motivasyon açısından zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Girişimcilik motivasyonu ve becerilerine doğrudan etki eden sosyal tutumlar açısından da yeterince temsil edilmeyen gruplardan gelen ve farklı ihtiyaçlara sahip olan girişimcilerin girişimciliğe başlama ve devam etme açısından kredi kurumları, yatırımcılar ve fon sağlayan kurumlar tarafından nasıl algılandığı kapsayıcı girişimcilik açısından oldukça önemlidir. (OECD ve Avrupa Komisyonu, 2023:182) Tüm bu olgular ışığında, kapsayıcı girişimciliğin farklı grupların sosyal dışlanmaya karşı etkili bir mekanizma olarak gelişmekte olduğu söylenebilir.

Kapsayıcı girişimciliğin hedef grupları arasında yer alan kadınlar, gençler, göçmenler, engelliler ve yaşlılar aynı zamanda politik, ekonomik ve sosyal açılardan da dışlanmaktadır ve daha geniş topluma katılımlarının engellenmesi ile karşı karşıyadır. Bu durum, iş bulmak veya girişimciliğe yönelme gibi ekonomik faaliyetlerde de dezavantajlı duruma düşmeyi beraberinde getirebilmektedir. (Kevill ve diğerleri, 2019: 77) 2024 Eurostat verilerine göre AB'de 93,3 milyon kişi sosyal dışlanma riski taşımaktadır. Bu risk grupları arasında kadınlar, göçmenler, gençler ve yaşlılar ön plana çıkmaktadır. (Eurostat, 2025) Bu nedenle kapsayıcı girişimcilik özellikle hedef grupları arasında ekonomik hayata katılım açısından ön plana çıkmaktadır.

Bu noktada, bir çok açıdan sosyal dışlanma ile karşı karşıya olan grupların girişimcilik açısından teşvik edilmesi için fırsat eşitliğinin sağlanması, temsiliyetin artırılması ve iş

kurmada karşılaştıkları engellerin kaldırılması önem kazanmaktadır. Böylelikle girişimciliğin daha çeşitli hale gelmesi sağlanabilecektir. Ayrıca dezavantajlı kişi ve grupların ekonomik ve sosyal katılımlarını artıracak fırsatlar yaratabilecektir.

1.3. Kapsayıcı Girişimcilik Politikalarının Temel İlkeleri

Kapsayıcı girişimcilik politikalarının genel olarak finansal ve finansal olmayan koşulları etkilemeye yoğunlaştığı görülmektedir. Birincisi, dezavantajlı gruplara dahil kişilerin girişimcilik alanındaki farkındalıklarının artırılması ve girişimcilik faaliyetlerine katılıp devam etme açısından motivasyonlarının oluşturulmasıdır. İkincisi ise farklı grupları farklı şekillerde etkileyen piyasa koşullarının ve kurumsal yapılar sonucu oluşan engellerin kaldırılmasına yöneliktir. Politika araçları ile girişimcilik önündeki engellerin kaldırılmasıyla dezavantajlı grupların daha fazla girişimcilik faaliyetine dahil olması ve bu faaliyetlerin kalitesinin artması beklenir. Böylelikle girişimcilik faaliyetleri daha sürdürülebilir olması, yenilikçiliğin artması ve girişimci bir kültür oluşturulması sağlanabilir. (OECD ve Avrupa Komisyonu, 2023:24)

Bu nedenle kapsayıcı girişimcilik politikaları temel olarak fırsat eşitsizliğini yok etmeyi hedefleyerek dezavantajlı grupların girişimciliğinin desteklenmesini ve böylelikle istihdam edilebilirliğin artırılmasını hedeflemektedir. İstihdam edilebilirliğin artırılması açısından, özellikle dezavantajlı grupların girişimcilik becerilerinin artırılması gereği ön plana çıkmaktadır. Girişimcilik eğitiminin ve girişimcilik becerilerinin geliştirilmesinin kişilerin hem girişimciliğe dahil olmalarında hem de girişimci olmasalar bile iş gücü piyasasına girişlerinde avantaj sağladığı gözlemlenmiştir. (OECD ve Avrupa Komisyonu, 2023:24)

Sonuç olarak, kapsayıcı girişimciliğin var olabilmesi dezavantajlı gruplara yönelik özel politika ve kurumsal destek yapılarının geliştirilmesine ve kapsayıcılık ekseninde ekonomik güçlendirme ve iş yaratma mekanizmalarına bağlıdır.

2. BİR ÖZ DEĞERLENDİRME ARACI OLARAK DAHA İYİ GİRİŞİMCİLİK POLİTİKA ARACI

Gelişmekte olan kapsayıcı girişimcilik çalışmalarında, girişimcilik politikalarının değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Bu nedenle, alanda öncü konumda olan OECD ve Avrupa Komisyonu Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı'nı geliştirmiştir. Bu araç, genel girişimcilik politikaları dışında kurumlara ve politika yapıcılara dezavantajlı gruplara yönelik girişimcilik politikalarını farklı boyutlarda değerlendirme ve ölçme fırsatı tanımaktadır. Aracın geliştirilmesi doğrudan kapsayıcı girişimciliğin özel niteliklerine ve unsurlarına dayanmaktadır.

Genel geçer girişimcilik politikaları, özel programlar ve koruma mekanizmalarına ihtiyaç duyan dezavantajlı grupların sorunlarını çözmeye yönelik olmayacaktır. Bu grupların karşılaştığı engeller ve çeşitli alanlarda ihtiyaç duydukları destekler farklılık gösterdiği için kapsayıcı girişimciliği teşvik eden özel politikalara ve bu özel politikaları değerlendirecek araçlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı sadece bir değerlendirme aracı değildir. Aynı zamanda, farklı dezavantajlı gruplar için hazırlanmış rehberler ile kurumların değerlendirmeleri sonucu tanımladığı politika boşluklarına yönelik öneriler de getirmektedir. Böylelikle farklı dezavantajlı grupların ihtiyaçlarından haberdar olmayan politika yapıcılarına yol göstermektedir.

Değerlendirme, bireysel veya kurum içinden farklı kişi ve grupların katılabildiği grup değerlendirmesi olarak gerçekleştirilebilmektedir. Bu farklı değerlendirme seçenekleri ile ortak bir yaratım ve katılımcı bir yaklaşım benimsenmektedir. Böylelikle farklı alan, bölüm ve pozisyonadaki kurum temsilcilerinin yaklaşımları karşılaştırılabilmektedir.

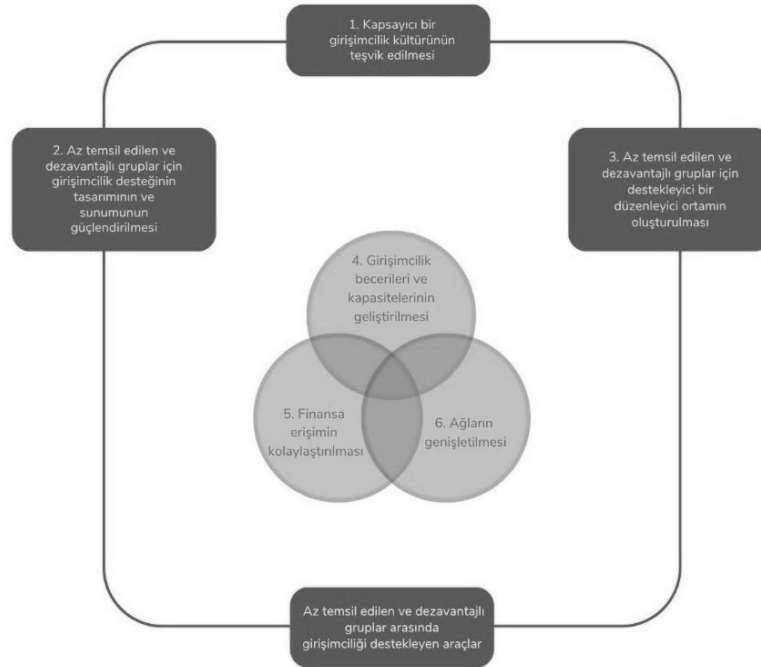
2.1. Girişimcilik Ekosistemi Çerçevesinde Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı

Girişimcilik ekosistemi yaklaşımı, çerçeve koşulları ve sistem koşulları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Çerçeve koşulları, hem resmi hem de resmi olmayan kurumları ve fiziksel koşulları kapsamakta; sistem koşulları ise girişimcilik faaliyetine yol açan koşulları oluşturmaktadır. Bu koşullar arasında girişimciliği, liderliği, finansmana erişimi, yeteneği, bilgiyi ve destek mekanizmalarını içeren ağlar yer almaktadır. Ekosistemin başarılı olabilmesi için bu unsurların var olması ve aralarında anlamlı ilişkilerin olması gerekir. (Stam ve Spigel, 2016:9)

Girişimcilik ekosistemlerinin başarılı olabilmemesinin temel yollarından biri de kapsayıcı olmalarını sağlamaktır. Özellikle dezavantajlı gruplara yönelik politikalar ve uygulamalar geliştiren kurumlara hali hazırda girişimcilik ekosistemlerinin kapsayıcılık açısından mevcut durumu, bu durumun nasıl iyileştirilebileceği ve dezavantajlı grupların girişimcilik yolculuklarında karşılaştıkları sorunlar ve potansiyellerinin nasıl ortaya çıkarılabileceği açısından kapsamlı bir harita sunmaktadır.

Altı boyutta değerlendirme olanağı sağlayan araç ile kültür, stratejiler, düzenlemeler, beceriler, finans, girişimcilik ağları (OECD ve Avrupa Komisyonu, 2025) boyutlarında kapsayıcı girişimcilik politikaları değerlendirilebilmektedir. Bu açıdan girişimcilik ekosistemi yaklaşımı ile uyumlu özelliklere sahip araç, bütünsel ve sistemsel açıdan kapsayıcı girişimciliğe yönelik kurumsal, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası politikaların incelenmesine olanak sağlamaktadır. Araç bu özellikleri ile hem girişimcilik politikaları kapsamında kapsayıcı önlemleri benimsemiş ve uygulamış kurum ve yapılar için değerlendirme fırsatı sunmakta, hem de kapsayıcı girişimcilik alanında politika tasarlama aşamasındaki kurumların politikalarını kapsayıcı bir hale sokacak şekilde politika önlemleri geliştirmeleri için iyi örnek uygulamaları getirmektedir.

Şekil 1 - Kapsayıcı Girişimcilik Politikaları Çerçevesi



Kaynak: OECD ve Avrupa Komisyonu “Better Entrepreneurship Policy Tool”

Şekil 1, Daha İyi Girişimcilik Politika Aracının yeterince temsil edilmeyen ve dezavantajlı grupları desteklemeye yönelik çerçeveyi göstermektedir. Bu çerçeve üç temel üzerine kurulmuştur. Bunlar kapsayıcı bir girişimcilik kültürünün teşvik edilmesi, dezavantajlı gruplar için girişimcilik desteğinin tasarım ve sunumunun güçlendirilmesi ve bu grupların

ihtiyaçlarına göre uyarlanan destekleyici bir düzenleyici ortamın oluşturulmasıdır. erevenin keşişim alanında ise, az temsil edilen ve dezavantajlı grupların girişimcilik faaliyetlerini desteklemek için gerekli temel araçlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki, girişimcilik beceri ve kapasitesinin geliştirilmesi, finansmana erişimin kolaylaştırılması ve ağıların genişletilmesidir. Bu ereve kapsamındaki tüm unsurlar birbiriyle örtüşmekte; çok yönlü bir girişimcilik ekosisteminin başarısı için aralarındaki ilişkiler önem taşımaktadır.

Kapsayıcı girişimcilik politikaları erevesi girişimcilik ekosistemi yaklaşımı ile ilişkilendirilebilir. Girişimcilik ekosistemi yaklaşımı, girişimciliği teşvik eden çeşitli politik, ekonomik, kültürel ve sosyal unsurları içermektedir. (Metin, 2023:71) Kapsayıcı girişimcilik politikaları erevesi de benzer şekilde kapsayıcı bir kültürel ortamın oluşturulması, girişimcilerin beceri ve kapasitelerinin geliştirilmesi, kapsayıcı girişimciliği teşvik edici düzenleme ve destek programlarının oluşturulması, dezavantajlı grupların finansmana erişiminin kolaylaştırılması ve kapsayıcı girişimcilik ağılarının desteklenmesini hedeflemektedir.

Kapsayıcı girişimcilik, sınırlı ve izole müdahalelerin aksine dezavantajlı grupları desteklemek için aktörler ve paydaşların etkileşime girdiği kapsamlı bir ekosistem olarak da değerlendirilebilir. Girişimcilik ekosistemi yaklaşımı ile paralel olarak kapsayıcı girişimciliğin teşvik edilmesinin ve bu alanda politikaların geliştirilmesinin sürdürülebilir kapsayıcı büyüme ve girişimcilik faaliyetlerine katılımda eşit fırsatların yaratılması için önem teşkil ettiği görülmektedir.

2.2. Daha İyi Girişimcilik Politika Aracının Boyutları

Bir bütün olarak kapsayıcı girişimcilik politikalarını ele alan Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı, girişimcilik ekosistemini geliştirmeye yönelik genel politikaların kapsayıcı bir çerçeveden tekrar ele alınmasını içerir. Altı farklı boyutta öz değerlendirme ve öneriler içeren araç ile kurumların kapsayıcı girişimcilik faaliyetleri veya bu alandaki eksiklikleri tamamıyla anlaşılabilir.

“Kapsayıcı bir girişimcilik kültürünün geliştirilmesi” başlığı ile girişimciliği herkese amanın ilk adımı olarak farkındalığın artırılması ve teşvik edilmesi üzerine politikalar değerlendirir. Buna göre kurumlar, girişimciliğin toplumdaki yeri, dezavantajlı grupların farklı özelliklerine göre bu faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, rol modellerinin tanıtımı ve çeşitli kampanyalar ile bu grupların girişimciliğe yönlendirilmesi ve eğitim faaliyetlerinde girişimciliğin kapsayıcılığı üzerine politika ve önlemlerini değerlendirme fırsatı yakalar.

Araç, özellikle girişimciliğin teşvik edilmesinde kullanılan söylemlerin kapsayıcı unsurlar içerip içermediğini analiz etmeye yönelik ifadeler içerir. Temel olarak, girişimcilik kültürünün geliştirilmesi için uygulanan politikaların kapsayıcı olup olmadığını analiz etme fırsatı tanır. Girişimciliğin tasvirinde dezavantajlı grupların yer alıp almadığı, girişimcilik kültürünün geliştirilmesi için yapılan farkındalık faaliyet ve kampanyalarında farklı girişimcilik profillerinin ve kapsayıcı rol modellerin yer alıp almadığı değerlendirilir. Ayrıca, girişimcilik eğitimi müfredatlarında farklı girişimcilik eşitleri ve girişimci gruplarının işlenip işlenmediği lr.

Kapsayıcı girişimcilik stratejilerinin değerlendirildiği ikinci alanda ise kapsayıcı girişimcilik desteklerinin nasıl tasarlandığı ve sunulduğu ele alınmaktadır. Buna göre, kapsayıcı girişimcilik politikalarının başarılı olabilmesi için var olması gereken çok aktörlü politika ve mekanizmalar değerlendirilmektedir. Bu alanda, kurumlar, stratejilerinin dezavantajlı grupların girişimciliğini teşvik etmedeki etkisini analiz edebilmektedir. Değerlendirmenin ana hedefi politikaların özel ihtiyaçlara sahip bu dezavantajlı gruplara yönelik olup olmadığını anlamaktır.

Yasal düzenlemelerin ele alındığı üçüncü boyutta ise düzenlemelerin ve idari prosedürlerin kapsayıcı girişimciliği ne şekilde teşvik ettiği değerlendirilmektedir. Genel olarak iş kurmanın tüm girişimci grupları için kolaylaştırılması, sunulan hizmetlerin

erişilebilirliği, destek mekanizmalarının farklı girişimci grupları için uygunluğu ve özellikle dezavantajlı gruplar için sosyal yardım ve güvenlik politikalarının girişimciliğe olumlu yansımaları üzerine durulmaktadır.

Kapsayıcı girişimcilik için girişimcilik becerilerinin ve kapasitesinin geliştirilmesi başlığında incelenen beceriler boyutunda ise politikaların farklı girişimci grupları arasında girişimcilik beceri ve kapasitelerinin geliştirilmesini ele almaktadır. Beceri ve kapasite gelişimi için öncelikle dezavantajlı grupların karşılaştıkları sorunlara yönelik kapsamlı ihtiyaç analizleri önerilmektedir. Daha sonra ise tüm dezavantajlı gruplara yönelik özel girişimcilik eğitimi programlarının tasarlanması, koçluk ve mentörlük hizmetlerinin gruplar özelinde tanımlanması ve iş danışmanlığı hizmetlerinin sağlanması kapsayıcı bir girişimcilik beceri ve kapasite geliştirme programının bileşenleri olarak değerlendirilmektedir.

Genel olarak girişimcilik alanında finansmana erişim bir zorluk teşkil etmektedir. Ancak dezavantajlı grupların finansmana erişim açısından birikim eksikliği ve ayrımcılığa maruz kalma potansiyelleri nedeniyle bu alanda özel desteklere ihtiyaç duydukları açıktır. Bu nedenle finansmana erişim alanında kapsayıcı girişimcilik politikalarını değerlendirme için dezavantajlı grupların finansmana erişim açısından karşılaştıkları engellere yönelik hibe, kredi, mikro finans gibi araçlar ile finansal okuryazarlığa yönelik programlar yer almaktadır.

Kapsayıcı girişimcilik politikalarında ağların yerini inceleyen son boyutta farklı girişimci grupları için girişimcilik ağlarının desteklenmesi değerlendirilir. Kapsayıcı ağların oluşum süreçlerine dezavantajlı grupların dahil edilmesi öngörülür. Ağ oluşturma süreçlerinde dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının göz önüne alınması esastır. Çok aktörlü politika geliştirme kapsamında ana akım ağlar arasında dezavantajlı gruplar ve kapsayıcı girişimciliğe yönelik farkındalık bulunmaktadır. Ayrıca dezavantajlı gruplardan gelen girişimciler ile daha deneyimli ve ana akım girişimciler ve ağlar arasında eşleştirme mekanizmaları bulunmaktadır.

3. DAHA İYİ GİRİŞİMCİLİK POLİTİKA ARACI ANALİZİ

Daha iyi girişimcilik politika aracı, dezavantajlı gruplara yönelik kapsayıcı girişimcilik politikalarının kapsayıcı girişimcilik boyutları çerçevesinde değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi için kurumlara, politika yapıcılara ve sivil toplum örgütlerine etkili bir öz değerlendirme ve iyileştirme fırsatı sunmaktadır.

Etkili ve yenilikçi değerlendirme aracı olarak karşımıza çıkan Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı, her bir boyutta kapsayıcılığın nasıl çerçevelendirildiğini, hangi politika araçlarının kullanıldığını, izleme ve değerlendirmenin hangi yöntemlerle yapılacağını sunmaktadır.

Kapsayıcı girişimcilik kavramı temel olarak dezavantajlı ve daha az temsil edilen grupların girişimciliğe yönlendirilmesi için eşit fırsatların yaratılması ve sunulması, bu grupların ihtiyaç ve sorunlarına yönelik girişimcilik desteklerinin verilmesi, grupların girişimcilik için gerekli beceri ve araçlar ile donatılması ve değerlendirme yöntemlerini içermektedir. Bu nedenle tablo 1’de oluşturulan analiz matrisi her bir boyutun bu ana temalarla ilişkisi ve uygulama rehberlerinde yer alan iyi uygulama örnekleri ile desteklenen öneriler arasında ilişkiler kurmaktadır.

Tablo 1 – Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı Analiz Matrisi

Eylem Alanı	Kapsayıcılık Çerçevesi	Politika Araçları	İzleme ve Değerlendirme Araçları
Kültür	Girişimciliğin dezavantajlı gruplar için geçerli bir ekonomik aktivite olarak teşvik edilmesi	Farklı gruplara özel iletişim kampanyalarının düzenlenmesi,	Görüşme ve anket yoluyla nitel bilgi toplama Küresel Girişimcilik Monitörü ve

	Çeşitli girişimcilik gruplarının girişimcilik potansiyeline yönelik olumlu imgelerin yaratılması	Başarı öyküleri ve rol modellerinin yaygınlaştırılması, Girişimcilik ödülleri verilmesi, Girişimcilik eğitim programları	Eurobarometer araştırmaları sonuçlarının uzun süreli takibi ile kapsayıcı girişimciliğe yönelik kültür oluşumunun takip edilmesi Cinsiyet, yaş ve diğer dezavantajlılık özelliklerine göre ayrıştırılmış veri toplanması
Stratejiler	Çeşitli dezavantajlı gruplara yönelik, takvimi belirlenmiş somut eylemleri içeren, kamu sektörü tarafından benimsenmiş, tüm paydaşların katılımıyla geliştirilen bir kapsayıcı girişimcilik stratejisi veya eylem planı ve böylelikle özel destek altyapılarının oluşturulması.	Özelleştirilmiş kapsayıcı girişimcilik destek ve yardım programları	Program etki analizleri
Düzenlemeler	Dezavantajlı grupları daha yoğun bir şekilde etkileyen idari düzenlemeler ve prosedürlerin basitleştirilmesi ve kolaylaştırılması ile bu grupların karşılaştıkları ayrımcılığın ortadan kaldırılması	Politika reformları ve sosyal güvenlik teşvikleri Kurumsal değişim Hedef gruplara göre özelleştirilmiş bilgi paketleri	Düzenlemelerin dezavantajlı grupların girişimciliği için teşvik ya da engel oluşturup oluşturulmadığına yönelik değerlendirmeler Düzenlemelerin iş kurma faaliyetlerini nasıl etkilediğinin analiz edilmesi Farklı grupların iş kurma oranlarının takip edilmesi Dünya Bankası'nın Business Ready raporu verileri ile karşılaştırmalı analizler Cinsiyet, yaş ve diğer dezavantajlılık özelliklerine göre ayrıştırılmış veri toplanması
Beceriler	Dezavantajlı grupların girişimcilik eğitimi, koçluk, mentörlük, iş	Dezavantajlı grupların girişimcilikte karşılaştıkları ana sorunların araştırılması ve	Program tasarım, uygulama ve değerlendirme

	danışmanlık hizmetleri gibi girişimcilik beceri ve kapasitesinin geliştirilmesi yoluyla kapsayıcı girişimciliğin desteklenmesi	ihtiyaç analizine dayalı eğitim, mentörlük ve danışmanlık programlarının geliştirilmesi Genel girişimcilik eğitim, mentörlük ve danışmanlık hizmetlerinin kapsayıcılık ekseninde güncellenerek hedef gruplara özel programların uygulanması	aşamalarında dezavantajlı grup temsilcilerine danışılması Cinsiyet, yaş ve diğer dezavantajlılık özelliklerine göre ayrıştırılmış veri toplanması Eğitim programlarına katılan kişiler ile görüşmeler, başarı ve iş kurma oranlarının analizi
Finans	Hali hazırda olan finansal destek önlemlerinin dezavantajlı gruplara yaygınlaştırılması ile bu grupların ihtiyaçlarına ve iş alanlarına göre desteklerin sağlanması	Hibeler Kredi garanti planları Mikro finans	Finansal güçlendirmenin değerlendirilmesi Finansal desteğin yanı sıra finansal olmayan destek ve dezavantajlı grupların finansmana erişimde karşılaştıkları ayrımcılığın değerlendirilmesi
Ağlar	Dezavantajlı gruplardan gelen girişimcilerin arasında ağlar kurmak ve onları ana akım girişimcilik ağları ile bir araya getirerek kapsayıcılığın genişletilmesi	Farklı girişimci gruplarının ihtiyaçlarına göre fiziki ve çevrim içi ağlar ve platformlardan yararlanılması Ağlara aktif katılımın sağlanması için farklı paydaşlar ile işbirliği yapılması	Ağların girişimciler üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi Ağlara dahil olan girişimcilerin başarı analizi Ağların dezavantajlı gruplardan kişilerin yeni girişimcilik faaliyetlerini teşvik etmedeki etkisinin değerlendirilmesi Ağ faaliyetlerinin yerel ekonomiye katkısının analizi Cinsiyet, yaş ve diğer dezavantajlılık özelliklerine göre ayrıştırılmış veri toplanması

Kaynak: OECD ve Avrupa Komisyonu “Better Entrepreneurship Policy Tool”

Tüm boyutlarda kapsayıcılık çerçevesi, politika araçları ve değerlendirme yöntemleri incelendiğinde, metodolojik olarak Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı’nın interaktif, katılımcı ve yönlendirici olması güçlü yanlarını göstermektedir. Aracın her bir boyutu girişimcilik ekosisteminin daha kapsayıcı bir hale getirilmesi için geliştirilebilecek mekanizma ve müdahale alanlarını içermektedir. Böylelikle kurumların kapsayıcı girişimcilik politikalarını değerlendirirken gözden kaçırabileceği önemli hususlar sunulmaktadır. Bunlar,

dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının ve girişimcilik yolunda karşılaştıkları kendilerine özgü engellerin tanımlanması, ihtiyaca dayalı politikaların geliştirilmesi, dezavantajlı gruplar da dahil olmak üzere farklı paydaşların planlama, uygulama ve değerlendirme faaliyetlerine katılması, destek programlarının ve aktivitelerin kapsayıcılık bakış açısıyla uygulanması için mekanizmaların geliştirilmesi olarak özetlenebilir. Kapsayıcı girişimcilik politikaları bu çerçevede geliştirildiğinde politikaların girişimcilik ekosistemi üzerinde yaratabileceği potansiyel etkiler de çoğalacaktır. Bu etkiler arasında *beceri ve kapasite geliştirme* yoluyla dezavantajlı gruplar arasında insan sermayesinin geliştirilmesi ve girişimcilerin çeşitlendirilmesi, *finansmana erişimin* kapsayıcı hale gelmesi ile girişimcilik faaliyetlerinin ve sürdürülebilirliğin arttırılması, *girişimcilik kültürünün* dezavantajlı grupları içermesi ile toplumsal değişim sağlanması, *girişimcilik desteklerinin dezavantajlı gruplara yaygınlaştırılması* ile boşlukların ortadan kaldırılması, *destekleyici bir düzenleyici ortam* ile ayrımcılığın önlenmesi ve kapsayıcı girişimcilik ağları ile dezavantajlı gruplardan gelen girişimcilerin kapsayıcı topluluklar oluşturmaları yer almaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada kapsayıcı girişimcilik çerçevesinde OECD ve Avrupa Komisyonu tarafından geliştirilen “Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı” ele alınmıştır. Kapsayıcı girişimcilik, giderek girişimcilik çalışmalarında önem kazanmaya başlamaktadır. Önceleri farklı gruplara özel olarak odaklanan çalışmaların aksine son yıllarda toplumun dezavantajlı tüm kesimlerinin girişimciliğe teşviki için kullanılan bu kavram, girişimciliğin sadece belirli bir kesime yönelik değil herkesi içerebileceğini ifade eder. (Krüger ve David, 2020: 6)

Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı, yapısı ve değerlendirme boyutları kapsamında kurumların hem politika oluşturmada önce boşlukları belirlemeleri hem de hali hazırda kapsayıcı girişimcilik politikaları olan kurumların uygulamalarını iyileştirme ve etki yaratma açısından önlemler planlamaları için oldukça yararlı bir değerlendirme aracıdır. Aracın kültür, strateji, düzenlemeler, beceriler, finansmana erişim ve ağlar açısından kapsayıcılık çerçevesi çizmesi, politika araçları sunması ve izleme ve değerlendirme yöntemleri ile politika uygulama sürecini döngüsel bir hale getirmekte ve dezavantajlı gruplara yönelik geliştirilen politikaların etkinliğinin ölçülmesine katkı sağlamaktadır.

Dezavantajlı grupları, bu grupların ihtiyaçlarını ve sorunlarını tanımlayan destekleyici belgeler ve altı farklı alandaki politika değerlendirme kriterleri girişimcilik ekosistemlerinin daha kapsayıcı olması için değerli bir katkı sağlamaktadır. Aracın interaktif yapısı ve grup olarak değerlendirme olanakları tüm paydaşların politika oluşturma ve değerlendirme süreçlerine katılımını sağlamaktadır. Bu özellikleri ile araç, koordinasyon ve kurumsal öğrenme açısından da olumlu etkiler yaratmaktadır.

Kurumlar Daha İyi Girişimcilik Politika Aracı’nı kullanarak, öz değerlendirmeden elde ettikleri bulguları nasıl politika önlemlerine dönüştürebilecekleri ve hangi temel performans göstergelerini tanımlayabilecekleri hususlarında tahminler ve senaryolar geliştirebilmektedir. Böylelikle, eyleme dönüştürülebilecek politika önlemlerinin geliştirilmesi ve etki yaratılması için öncü olabilecek adımların atılması sağlanabilmektedir. Araç, kapsayıcı girişimciliği kolaylaştıran faktörler arasında yer alan politika ve uygulamaların (Aaron ve diğerleri, 2022: 9) değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi için politika yapıcılara yol gösterirken aracın farklı kurum ve kuruluşlar tarafından kullanılmasını teşvik ederek çarpan etkisi yaratılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Bakker, R. M., & McMullen, J. S. (2023). Inclusive entrepreneurship: A call for a shared theoretical conversation about unconventional entrepreneurs. *Journal of Business Venturing*, 38(1), 106268.
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241–1299.
- Eurostat. (n.d.). Living conditions in Europe – poverty and social exclusion. Retrieved June 1, 2025, from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_-_poverty_and_social_exclusion
- Eurostat. (2022). Social entrepreneurship and youth. Retrieved November 25, 2025, from <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2670>
- Global Entrepreneurship Monitor (GEM). (2023). *Global entrepreneurship monitor 2023/24 women's entrepreneurship report*.
- Kevill, A., Analoui, B. D., & Herath, D. B. (n.d.). Exploring entrepreneurship amongst the socially excluded: An introduction. *International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 20(2), 77–79.
- Koennecke, J. (n.d.). Inclusive entrepreneurial ecosystems: Why intersectionality matters. Berlin Impact Hub. Retrieved July 1, 2025, from <https://berlin.impacthub.net/blog/inclusive-entrepreneurial-ecosystems-why-intersectionality-matters/>
- Krüger, D., David, A., (2020). Entrepreneurial Education for Persons With Disabilities – A Social Innovation Approach for Inclusive Ecosystems. *Frontiers in Education*, 5:3. <https://doi.org/10.3389/feduc.2020.00003>
- Metin, B. (2023). Girişimcilik ekosistemi yaklaşımı kapsamında Türkiye’de girişimcilik: Güçlü ve zayıf yönleri ilişkin bir değerlendirme. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(3), 70–100.
- Nottingham University Business School, & Haydn Green Institute for Innovation and Entrepreneurship. (2023). *Charter for inclusive entrepreneurship*.
- O’Brien, E., Cooney, T., (2025) Enhancing Inclusive Entrepreneurial Activity through Community Engagement Led by Higher Education Institutions. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 19:2, 177-201.
- OECD. (2022). Closing the gender gap in entrepreneurship. Retrieved November, 25, 2025, from <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/inclusive-entrepreneurship/women-in-inclusive-entrepreneurship.html>
- OECD, & European Commission. (n.d.). Inclusive entrepreneurship. Retrieved July 1, 2025, from <https://betterentrepreneurship.eu/en/assessments/inclusive-entrepreneurship>
- OECD, & European Commission. (2023). *Missing entrepreneurs report 2023: Policies for inclusive entrepreneurship and self-employment*.
- OECD, & European Commission. (n.d.). Supporting under-represented and disadvantaged groups: Inclusive entrepreneurship. Retrieved July 1, 2025, from https://betterentrepreneurship.eu/en/node/add/underrepresented_groups_quiz
- Rolle, J., Kisato, J., Rock, P., & Winstanley, J. (2020). Inclusive entrepreneurship: A critical look at inclusion of persons with disabilities. *Business Management Review*, 11, 199-206.
- Stam, E., & Spigel, B. (2016). Entrepreneurial ecosystems. *Utrecht University School of Economics Discussion Paper Series*, 16–13.